

Nr 26

Utlåtande i anledning av väckt motion angående lagligt skydd för kommunala vapen.

Första lagutskottet har behandlat en inom riksdagen väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 690, i andra kammaren av herrar *Larsson* i Luttra och *Jönsson* i Ingemarsgården. I motionen hemställes, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t göra framställning om att fastställelse av kommunala vapen måtte upphöra.

Motionen har varit föremål för remissbehandling.

Bestämmelser om skydd för kommunala vapen m. m.

Enligt lagen den 2 december 1960 om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar är det förbjudet att i näringsverksamhet utan tillstånd använda svenskt kommunalt vapen i varumärke eller annat kännetecken för varor eller tjänster. Förbudet gäller även beteckning som lätt kan förväxlas med kommunalt vapen. Det ankommer enligt tillämpningskungörelsen till lagen på vederbörande kommun att besluta i ifrågavarande tillståndsfrågor. Ansökan om tillstånd får emellertid ej bifallas utan hörande av riksarkivets heraldiska sektion.

Beträffande Kungl. Maj:ts fastställelse av kommunalt vapen torde få hänvisas till framställningen nedan.

Ur förarbetena m. m.

Den nu gällande regeln om skydd för kommunala vapen återfanns även i den genom 1960 års lag upphävda lagen den 23 mars 1934 om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar. Under förarbetena till 1934 års lag och samtidigt gjorda ändringar i 1884 års varumärkeslag (se prop. nr 4 år 1934 s. 37—40 och 47—49) föreslog riksheraldikerämbetet att uttrycket *svenskt kommunalt vapen* skulle utbyggas mot *av Kungl. Maj:t fastställt svenskt kommunalt vapen*. Departementschefen anförde att när det gällde förbud att registrera vissa varumärken förbudet i praxis ej ansetts begränsat till kommunala vapen som fastställt av Kungl. Maj:t utan att även andra kommunala vapen, som otvetydigt vunnit hävd, var inbegripna under registreringsförbudet enligt gällande rätt. Vad riksheraldikerämbetet anført syntes enligt departementschefen icke tillräckligt motivera en ändring. Departementschefen yttrade att städernas vapen till större delen var fastställda av Kungl. Maj:t. Motsatsen gällde dock om icke så få städer,

bl. a. flera av de äldsta, vilkas vapen använts sedan flera hundra år tillbaka. Departementschefen ansåg det obilligt, om sistnämnda städers vapen skulle få fritt intagas i varumärken av den anledningen att städerna underlåtit att söka fastställelse å sina vapen. I så fall, yttrade departementschefen, skulle dessa vapen rent av förlora det då bestående skyddet, vilket vore föga följdriktigt, då avsikten med den ifrågasatta lagstiftningen var en avsevärd ökning av skyddet.

Till grund för *gällande lag* ligger ett förslag av varumärkes- och firmautredningen (SOU 1958: 10). Enligt detta skulle bl. a. svenskt kommunalt vapen åtnjuta skydd mot användning i näringsverksamhet. Utredningen anförde (betänkandet s. 379), att det enligt förslaget, i likhet med då gällande rätt, inte var någon ovillkorlig förutsättning för skydd att vapnet blivit fastställt av Kungl. Maj:t, utan att även sådana kommunala vapen, som använts av ålder och otvetydigt vunnit hävd, omfattades av den nya lagen.

I sitt yttrande över förslaget hävdade statens heraldiska nämnd, att lagtexten i vad den avsåg kommunalt vapen borde utformas så, att därav framgick, att skyddet endast skulle avse fastställda vapen och sådana vapen, som använts av ålder och före gällande lags ikraftträdande otvetydigt vunnit hävd, men däremot inte sådana på senare tid av köpingar och landskommuner antagna vapen, för vilka fastställelse antingen icke söktes eller också vägrats. Man borde enligt nämndens mening förebygga den missuppfattningen, att lagen utan vidare beredde skydd åt kommunala vapen, som inte granskats och registrerats på sätt som skett i samband med Kungl. Maj:ts fastställelse. Det kunde mycket väl tänkas, att en kommun antog ett vapen, som inte uppfyllde de fordringar, som måste ställas exempelvis på att vapnet i erforderlig grad skilde sig från andra redan existerande statliga eller kommunala vapen.

I proposition nr 167 till 1960 års riksdag med förslag till bl. a. lag om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar anförde föredragande departementschefen — med anledning av nämndens hemställan — att i lagtexten borde uttryckligen anges, att skyddet för kommunalt vapen, som avsett var, endast skulle gälla sådant vapen, som var vederbörligen fastställt eller av ålder brukat (prop. s. 224).

I tre motioner (I: 706 och II: 867 samt II: 866) i anledning av propositionen hemställdes, att det i 1934 års lag givna skyddet för kommunala vapen ej skulle inskränkas. I motionsparet I: 706 och II: 867 anfördes bl. a., att ett betydande antal fullt korrekta köpings- och kommunalvapen som antagits under senare år utan följande statlig fastställelse, plötsligt skulle förlora det rättsskydd, som de ditintills haft, vilket ej gärna kunde vara följdriktigt, då lagförslaget i övrigt innebar en väsentlig utvidgning av skyddet.

Första lagutskottet yttrade i sitt av riksdagen godkända utlåtande i anledning av propositionen och motionerna (utlåtande nr 39 år 1960) följande.

Enligt gällande lag av år 1934 är det icke någon ovillkorlig förutsättning för skydd av svenskt kommunalt vapen, att detta blivit fastställt av Kungl. Maj:t, utan även sådana kommunala vapen, som använts av ålder och otvetydigt vunnit hävd, är skyddade. Enligt propositionen skall emellertid enligt den nya lagen skydd tillkomma endast sådant svenskt kommunalt vapen, som är vederbörligen fastställt eller av ålder brukat. I de båda likalydande motionerna har yrkats, att riksdagen måtte besluta, att någon inskränkning av det nu förekommande skyddet för kommunala vapen ej sker. Utskottet har vid sin prövning ej funnit anledning föreligga att i förevarande sammanhang vidtaga någon ändring i det rättsskydd, som gällande lag bereder kommunala vapen och vill därför med bifall till yrkandena i ifrågavarande tre motioner tillstyrka, att lagtexten gives den utformning, som angivits i de båda likalydande motionerna.

Här må anmärkas att enligt 14 § varumärkeslagen den 2 december 1960 varumärke ej må registreras om i märket utan tillstånd intagits sådant kommunalt vapen, som enligt lag eller författning icke må obehörigen brukas, eller något som lätt kan förväxlas med sådant vapen.

Motionen

Till stöd för yrkandet i motionen anför motionärerna följande.

Frågor rörande antagande och förande av vapen äga kommunerna att avgöra helt självständigt, och besluten behöva ej underställas statlig myndighet. Vid anskaffandet av vapen ha städer, köpingar och kommuner anlitat riksarkivets heraldiska sektion eller annan heraldisk sakkunskap. Ett betydande antal kommunala vapen, f. ö. representerande mycket god heraldik, ha under senaste årtionden tillkommit utan det statliga organets medverkan och utan statlig fastställelse. Däremot har riksarkivets heraldiska sektion haft kommunerna att begära Kungl. Maj:ts fastställelse av vapnen, vilket kommunerna gjort i den tron, att detta var erforderligt. I verkligheten är statlig fastställelse av kommunala vapen onödig, enär vapnen i och med det kommunala beslutet om antagandet äro lagligen skyddade. Någon garanti för att vapnen ur heraldisk eller annan synpunkt skulle bli bättre ernås lika litet genom den statliga fastställelsen. Då denna procedur enbart innebär onödig byråkrati och kostnad, synes fastställelse av kommunala vapen hos Kungl. Maj:t utan vidare kunna upphöra. Härför talar även den starka arbetsbelastningen inom inrikesdepartementet.

Remissyttranden

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande från *statens heraldiska nämnd*. Tillfälle att avgiva yttrande har därjämte beretts *Svenska stadsförbundet* och *Svenska kommunförbundet*.

Statens heraldiska nämnd har avstyrkt bifall till motionen. De båda andra remissinstanserna har tillstyrkt bifall.

Statens heraldiska nämnd påpekar att det av förarbetena till gällande lag torde med all tydlighet framgå att kommunala vapen inte i nu ifrågavarande hänseende åtnjuter skydd endast genom att antagas av kommunal

myndighet utan att därför erfordras även att vapnen blivit fastställda av Kungl. Maj:t eller också att deras användning är på särskilt sätt kvalificerad. Nämnden fortsätter:

Det ligger i sakens natur, att lagen icke utan vidare kan bereda skydd åt vapen i och med det kommunala beslutet. En kommun kan väl tänkas antaga ett vapen, som icke fyller de fordringar, vilka måste uppställas, exempelvis att i erforderlig grad skilja sig från andra redan existerande statliga, kommunala och enskilda vapen. Genom Kungl. Maj:ts fastställelse erhålles en garanti för att det vapen, som skall lagligen skyddas, icke självt är så beskaffat, att dess användning skulle vara lagstridig.

Det må även framhållas, att utan den inregistrering, som följer med en fastställelse, skulle ett skydd med nödvändighet bli mer eller mindre illusoriskt, då vapnen icke komme till allmän kännedom. Fastställelseförfarandet har därför en viktig uppgift, när det gäller att skapa ett klart utgångsläge i de fall, då lagen skall tillämpas.

Nämnden har ansett sig böra i första hand avhandla frågan om lagligt skydd för kommunala vapen jämlikt 1960 års lag, vilket enligt ingressen till motionen utgör dennas ämne. Denna ordning får emellertid icke undanskymma det faktum att ifrågavarande lagstiftning endast avser ett begränsat område med skyddet inskränkt till användning i näringsverksamhet. En så sen speciallagstiftning — skyddet för kommunala vapen infördes genom 1934 års lag, som i detta hänseende är likalydande med 1960 års — kan självfallet icke vara förutsättningen för det flerhundraåriga institut, som vapenfastställelserna utgöra. Vapenfastställelserna ha ett mycket vidsträcktare verkningsområde med en allmän uppgift att bringa kunskap samt skapa ordning och reda.

Då i motionen utsäges, att någon garanti icke ernås för att vapnen från heraldisk eller annan synpunkt skulle bli bättre genom den statliga fastställelsen, kunde väl detta ha sin riktighet om fastställelsen endast innebure en rent formell registrering. Så är emellertid icke fallet. Det för vår statsförvaltning karakteristiska remissförfarandet äger rum även här. Ärenden rörande fastställelse av kommunala vapen ha under den nya heraldiska organisationen utan undantag behandlats icke blott av riksarkivets heraldiska sektion utan även av statens heraldiska nämnd, till vilken sektionen har att hänskjuta frågor av invecklad beskaffenhet eller av principiell natur. Kompetensfordringarna för statsheraldikern samt nämndens sammansättning av representanter för berörda ämnesområden torde kunna betraktas som uttryck för strävanden att erhålla ärendena sakkunnigt bedömda från skilda synpunkter (SFS 1953 nr 529, 2 och 9 §§).

I motionen uppgives, att »riksarkivets heraldiska sektion haft kommunerna att begära Kungl. Maj:ts fastställelse av vapnen, vilket kommunerna gjort i den tron att detta var erforderligt». Läsaren kan härav få föreställningen att riksarkivets heraldiska sektion anmodat kommuner, som utan sektionens medverkan anskaffat vapen, att hos Kungl. Maj:t söka fastställelse. Statsheraldikern har förklarat, att sådana aktioner icke förekommit och att riksarkivets heraldiska sektion endast följt sin instruktion »att i ärende rörande fastställande av kommunalt vapen på begäran av vederbörande kommun eller myndighet verkställa erforderlig heraldisk utredning samt avgiva förslag och utlåtande» (SFS 1953 nr 529, 4 § e). För mer

än tio år sedan har statsheraldikern i Landskommunernas tidskrift 1955 nr 2 informerat om lagstiftningens innebörd i fråga om kommunala vapen och därvid påpekat, att något tvång att utnyttja den förmån, som fastställelseförfarandet innebär, icke föreligger.

Svenska stadsförbundet förklarar sig dela motionärernas uppfattning att fastställelse från Kungl. Maj:ts sida av kommunalt vapen ej kan anses erforderligt för att vapnet skall åtnjuta lagligt skydd. Förbundet anför vidare följande.

Sådant skydd får enligt gällande lagstiftning anses tillkomma sådant vapen redan i och med att kommunen beslutat om att antaga vapnet. Det nuvarande systemet med möjlighet till fastställelse av kommunalt vapen bör därför utan olägenhet kunna avvecklas. Under senare år synes också utvecklingen alltmer ha gått i den riktningen att kommunerna själva antagit kommunala vapen utan att begära någon fastställelse. Styrelsen tillstyrker därför bifall till det i motionen framförda förslaget om att Kungl. Maj:ts fastställelse av kommunala vapen måtte upphöra.

Enligt *Svenska kommunförbundet* synes fastställelse hos Kungl. Maj:t av kommunala vapen vara en överflödig åtgärd.

Utskottet

Kommunalt vapen antages genom beslut av kommunen, som äger att hos Kungl. Maj:t göra ansökan om fastställelse av vapnet. Enligt 1960 års lag om skydd för vapen och vissa andra officiella beteckningar beredes de kommunala vapnen visst skydd mot obehörig användning i näringsverksamhet.

I förevarande motion hemställs att riksdagen gör framställning om att Kungl. Maj:ts fastställelse av kommunala vapen måtte upphöra. Till stöd härför anföres att fastställelserna är onödiga, enär vapnen i och med det kommunala beslutet om antagande är lagligen skyddade. Såsom framgår av redogörelsen ovan är emellertid endast sådana kommunala vapen som blivit fastställda av Kungl. Maj:t eller använts av ålder och otvetydigt vunnit hävd skyddade enligt 1960 års lag. Fastställelserna fyller sålunda en viktig uppgift genom att bereda kommunerna förmånen av skydd för deras vapen. Dessutom har fastställelserna stor betydelse genom att de bidrar till ordning och reda inom heraldiken. Utskottet kan därför icke biträda motionärernas uppfattning att Kungl. Maj:ts fastställelse av kommunala vapen bör upphöra.

På grund av det anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion, II: 690, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 21 april 1966

På första lagutskottets vägnar:

INGRID GÄRDE WIDEMAR

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Erik Svedberg, fröken Mattson, herrar Ernulf, Hjorth*, Lundin*, Ferdinand Nilsson*, Schött* och Gösta Jacobsson*;

från andra kammaren: fru Gärde Widemar, herrar Östrand, Ekström i Björkvik, fru Löfqvist, herrar Gustafsson i Borås, Johansson i Dockered, Jönsson i Malmö och fru Heurlin.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Ernulf*.